

ՏԱՍՆ ԵՒ ԶՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄԵԼԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կես տարեկանը 6 ռուբլ:
Առանձին համարները 7 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյանից խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакция «Мшакъ».
Կամ. Tiflis, Rédaction «Mschak».

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տոն օրերէն):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
խրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խաւարամտութեան մի օրինակ.—Ներքին [ՏԵ-
ՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.
—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.
—ՀԵՌԱՅԻՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱ-
ՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Տեղեկագիր Արտաքինական թիւի
հայ ժողովրդի վիճակի:

ԽԱՆԱՐԱՄՏՈՒԹԵԱՆ ՄԻ ՕՐԻՆԱԿ

Հաղիւ աշխարհահռչակ Պատերազմի օր-
ւերէն շարունակ մարդկութեանը, ամբողջ
աշխարհին իր օգնութեամբ գիւտը կատարած
կենդանիների թոյնի պատուաւանով ջրվա-
խառնութիւնը բռնկեց.— և ահա տղիտու-
թիւնն ու խաւարամտութիւնը իրանց բազմ-
մասնակց կերպարաններով բարձրացնում
են արդէն իրանց տղեղ գլուխները:

Խաւարամտութեան յանգանակութիւնը, ինչ-
պէս ամեն հարցի վիճակում մէջ, այնպէս էլ
այս հարցում.— անսահման է:

Միայն վերացական գաղափարների մասին
բանական մէջ յանդուգն տղիտութիւնն ու
խաւարամտութիւնը կարող են միշտ աւելի
աջողութիւն ունենալ, միջոց ունենալով
անգարգացած մարդկանց համար աւելի
պակաս շօշափելի վերացական հարցերում
վարդուրվել անմիտ ճշման ֆրազներով,
խաբել միամիտներին ուր միտք փրկիսօփա-
յութիւններով և իմաստակութեամբ, շողո-
քորթելով ամբողջ փնտաւար ինստիտուտնե-
րին և անձնուէր պաշտպան հանդիսանա-
լով տղեղ ամբողջ համար սիրելի անշար-
ժութեան ու նրա համար թանկագին հնա-
ցած աւանդութիւններին.— բայց դրական,
ճիշտ գիտութեան հարցերի մէջ, ինչպէս,
օրինակ, բժշկականութիւնն է, բաղդաւո-
րապէս, նրանց համար աւելի դժուար է
լինում ժողովրդի միամտութեան հետ նոյն
խաղը խաղալու: Ընդդէմ գիտութեան ասպա-
րիզում, բաղդաւորապէս, աւելի հեշտ է լի-
նում խաւարամտութեան անհաշտ թշնա-
միների համար պոկել ինքնահաւան և շար-
ժատան խաւարամտութեան երեւոյց նրա
իմաստութեան կեղծ դիմանկը:

Հաղիւ յայտնվեցաւ Պատերազմի գիւտը.—

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆ ԹԵՄԻ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՎԻ-
ՃԱԿԻ

1) Ատրպ. հայերի անցեալը.—2) Այժմեան հայե-
րի վիճակագրութիւնը.—3) Քառասնամեակի, եկե-
ղեցիների, դպրոցների և վանքերի թիւը.—4) Տեղե-
կական վիճակը.—5) Գործարարութիւնը զէպի
տիրող կառավարութիւնը.—6) Հայոց Առաջնոր-
դը.—7) Հայերի բարոյական և մտաւոր վիճա-
կը.—8) Հայերի կրօնական վիճակը.—9) Բողո-
քական և կաթոլիկ միսիոնարների գործունէութիւ-
նը.—10) Վերջապահ և ձեռք առնելի միջոցները:

Պատմական ամենահին ժամանակներից սկսած
Ատրպատականը յայտնի է եղել իբրեւ բուն հայա-
բնակ և հայալեզու նահանգ: Մեր եկեղեցական
դասակարգութեան մէջ ևս Ատրպատականը, իբ-
րեւ Արտագու Ս. Թադէոս Առաքելով վանքի թե-
մը, մինչ և եղել այն գլխավոր չորս արքեպիսկո-
պոսական թեմերից, առանց որոց հաւանութեան
վաւերական չէր համարվում կաթոլիկոսի ըն-
տրութիւնը: Մեծ և նշանաւոր էր այդ թեմը իր
հայաշատութեան պատճառով. առանձին նշանա-
կութիւն ունէր և ունի, բովանդակելով իր մէջ
պատմական շատ նուիրական յիշատակներ.—Տըր-
մուտ գետը, այժմ Կոնստանդնուպոլսի դաշտը, ուր
տեղի ունեցաւ վարդապետ ճակատամարտը և նո-
ցա մարտիրոսական մահը, Ս. Թադէոս Առաքե-
լոյ վանքը, ուր ամփոփուած են Հայաստանայոյ

և ահա մի օր և է զաւառական թերթ
յայտնում է, որ իրանց նահանգի գիւտը
ցնեւորին արդէն վաղուց յայտնի է ժողո-
վրդական հաստատ միջոցը կենդանիների
կատարութիւնը բռնկեց: Անցնում է մի
քանի օր.— և մի օր և է այլ զաւառական
թերթը նոյնն է յայտնում իր զաւառի, իր
նահանգի վերաբերմամբ... Եւ յանկարծ ա-
մեն տեղ, ամեն ծակ ու ծուկերում յայտն-
վում, լոյս աշխարհ են գալիս, ինքնուրոյն,
սեփական անարքայ Պատերազմներ...

Մէկը բռնկում է ջրվախառնութիւնը, իմա-
ցնելով հիւսնադին կովի կաթ, որի մէջ կա-
թեցնում է կատարած շան արիւնի մի քա-
նի կաթիլներ, միւսը մի կնի որ փոշիա-
ցրած միջատը թէյի պէս փայլով ու
հիւսնադին խմացնելով, և այլն... Այդ տե-
սակ միջոցներ անթիւ ու անհամար են.
ինչի՞նչ չի լինել և այնպիսի ժողովրդական
միջոցներ, ինչպէս, օրինակ հայութիւններ,
կամ կատարած շան լէշը, որը կծել էր
մարդուն, կէս անելը և ստիպել հիւսնադին
վրայից եօթն անգամ թռչել և այլն:

Ի հարկէ Պատերազմի փառաւոր գիւտը,
որ հեռուանք է այդ մեծ գիտնականի տա-
րիներին, դուցէ ամբողջ կենքի ընթացքում
արած դրական յամուտ, տոկոս, անխնայ
ուսումնական հետազոտութիւններն ու
ճիշդ փորձերի, մի գիւտ օր և դրեց նրան
արդէն կենդանութեան ժամանակ, անմահ-
ների և մարդկութեան բարեբախտի շար-
քում, կարող չէ մեր փաստաբանութեան
—բայց մեր ընթերցող հասարակութեան
տղեկ, խաւար մեծամասնութիւնը, որ ա-
մեն տպւած խօսքը, նոյն իսկ կատարեալ
տղիտութեան արտադրութիւնը, մի տեսակ
անխալախանութիւն, սրբութիւն է համա-
համար, իր պատիւը ճանաչող և իր կոչու-
մը գնահատող մամուլը պարտաւոր է ձայն
բարձրացնել խաւարամտ և տղեղ մամուլի
դէմ, որ ամեն հարցի մէջ իրան յատուկ
աներեւակայելի ու անսահման յանդու-
թեամբ, համարձակվում է ձախ ձեռքով
գրած մի երկու տողով վայր գցել ամեն
հեղինակութիւն, ուրեմն վայր թխցնել և
Պատերազմի պէս գիտնականին, իր փառքի

պատանդանից, յայտնելով առանց ամաչելու,
առանց կարմրելու, թէ այս ինչ գիւտում
այս ինչ ժողովրդական հեքիմը վաղուց է
արդէն ամենայն աջողութեամբ և բժշկում
շան կատարութիւնը, խմացնելով հիւսնա-
դին աւաքը ու գ ասփած չորացրած, փո-
շիացրած ու եփ տուած միջատը, մի և
նոյն ժամանակ մէջ բերելով, խօսքը հաս-
տատուելու համար, այն մարդկանց անուն-
ներն անգամ, որոնց իբր թէ բժշկել է յի-
շալ հեքիմը աշին. «նա բժշկել է ֆուր-
գոնչի Գարշոնի, հայթիւն Սաքոյին, Շիւ-
նանց Վանօնի, բաղկալ Թովմի և այլն...»

Եւ այդ բաւական չէ. այդ փաստ եւր
հաստատուելու համար, ինքնահաւան տղի-
տութիւնն ու մարմնացած խաւարամտու-
թիւնը խմբագրի կերպարանքով ու նրա
գրչով մի խմբագրական յօդուած էլ
է նուիրում այդ իբր թէ նոր գիւտերին,
իրան այն աստիճան մոռանալով, որ յան-
գեցնում է նոյն իսկ տեղական հեքիմու-
թեան առաւելութիւններն անգամ ցոյց
տալ...

Բայց կարծում էք այդ տեսակ միտք ա-
պացուցանելու համար որ և է փաստ է
բերվում.— ոչ. «Ի՞նչ հարկաւոր է փարիզ
գնալ, ասում են յանդուգն խաւարամտնե-
րը, երբ մեր երկրումն էլ աջողութեամբ
բժշկում են նոյն հիւսնադինութիւնը... ամեն
մարդ հօ՞ նիւթական միջոց չունի փարիզ
գնալու համար, իսկ փարիզ գնալը թանկ
արժէ, այն ինչ մեր տեղական դեղերով
բժշկելը և արժան է և այն առաւելութիւն
թիւնն էլ ունի, որ այդ բժշկութիւնը ա-
ւելի շուտ էլ է կատարվում...»

Եւ ահա տարիների ընթացքում խաւա-
րամտ տարրը, որ դեկլարում է մեր մա-
մուլը, ամեն հարցերը այս ամանաւորակ
ձևով էր վճռում, այդպիսով մարդկանց
ու անբարոյականացնելով ժողովուրդը:

Իսկ մեր ընթերցող տղեղ դասը այդ բո-
լորը կարդում է, այդ բոլոր անմտութիւն-
ները կուլ է տալիս: Ահա ձեռք ուրեմն, մի
նմուշ, թէ ինչպէս են վճռվում և տարի-
ների ընթացքում վճռվելիս են եղել մեր
ամենանշանաւոր հասարակական հարցերը
մեր խաւարամտ և իր հրէշաւոր տղիտու-
տութեան քարոզութեան համար իբրեւ կենտրոն
բացի Նախիջևանից ընտրելին Գալիթի, Մարա-
ղայ, Սուլտանիէ քաղաքները: Գալիթիում 7,000
տուն հայ կար, 12 անուանի եկեղեցի, որոնց մէջ
Ս. Գովհաննէս մայր եկեղեցին այսօրուայ հռե-
չակաւոր Հաղարթ Սահր կոչուած մզկիթն է:
Սուլտանիէ, որն այսօր մի խեղճ պարսկական
թողովրդեան բազմութիւն: Ս. Թադէոս Առաքելոյ
վանքը, որտեղից վիճակաւոր արքեպիսկոպոսը
հովիւն էր այդ ընդարձակ թեմը, մի հուշակաւոր
աթոռ էր ներկայացնում բազմաթիւ միաբաննե-
րով, բազմաճաւալ անտեսական շինութիւններով
և հաստատութիւններով, հարստութիւնով. մի ու-
րիշ արքեպիսկոպոս իբրեւ փոխանորդ նստում էր
Սուլտանում, Հայերի մէջ կային հուշակաւոր
վարժում վաճառականներ: Չը նայելով, որ խա-
ղաղութիւնը պատերազմների պատճառով ամեն
տեղ վրդովված էր, հարստահարութիւնը, նեղու-
թիւնը, ասպատակութիւնը ամեն տեղ և ամեն
ժամանակ պակաս չէին, բայց դարձեալ հայութիւ-
նը աճում էր, եթէ ոչ նիւթական, գոնէ բարոյա-
պէս. նա սիրում էր իր եկեղեցին, հարց հաւա-
տը, սովորութիւնները, աւանդութիւնները, իր
հոգևորականներին, որոնք իբրեւ ճշմարիտ հայեր,
ամեն վտանգ խիղիւղելով, պաշտպանում էին ի-
րանց հօտը, հոգևորապէս և բարոյապէս միմիկ
կրթում, ազգային մանկուոյն կրթութեան վրա հըս-
կում վանքերի մէջ հաստատուած դպրոցներով:
Իսկ այժմ ի՞նչ ենք տեսնում այդ բոլորի փո-
խարէն: Նկարագրենք այժմեան Ատրպատականի
վիճակը:

Ատրպատականի թեմը, որի առաջնորդանիստ

թեան մէջ վերին աստիճանի ինքնահաւան
հանդիսացող մամուլի ձեռքով, որ յանդու-
նում է ներկայանալ հասարակաց կարծիքի
առջև, որպէս նրան առաջնորդող, նրան
ուղղութիւն տուող, նրան ղեկավարող, նրան
դէպի բարին տանող բարոյական ոյժ:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՐԱՔԱՆԻՆ

Մօսկվա, 8 մայիսի

Թոյլ տուէք ինձ, արգոյ խմբագիր, ձեր պա-
տուական թերթի միջոցաւ յայտնել իմ խորին և
զերմ շնորհակալութիւնս այն բազմաթիւ յարգելի
անձանց, որք զանազան տեղերից բարեհաճեցան
իմ 50-ամեայ, գիտնական և մանկավարժական
գործունէութեան յիսնամեակի օրը ուղարկել
ինձ իւրեանց շնորհատուութիւնը և բարեմաղթու-
թիւնները: Այդ աւուր յիշատակը անմոռանալի
կը մնայ ինձ համար մինչև գերեզմանը:

Ընդունեցէք իմ յարգանաց հաւաստիքը.

Մ. ԵՄԻՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Հիւսիսային հեռագրական գործակալութեան»
ուղարկված է ԱՆԻՔՍՏԱՆԻՐԱՊՈԼԻՑ, գնդապետ
Թ. Ի. Կլիւչեւսկուց հետեւեալ հեռագիրը, մայիսի
11-ից: «Մայիսի 8-ին բարձր-սրբազան Պապէլ
Վրաստանի եկաւ, ուղեկիցներով, այցելել մեր
քաղաքը, որտեղ ընդունվեցաւ ամբողջ ազգաբնա-
կութիւնից և բոլոր պաշտօնական տեղերի ներկա-
յացուցչներէ յաւանք եկեղեցու մօտ, որտեղ պա-
տարագիր յետոյ, մի կարճատև ճառ ասելի Ալեք-
սանդրապոլի նշանակութեան մասին, որպէս մի
կէտի մասին, որտեղ կենտրոնանում էին անցեալ
պատերազմի ժամանակ հիւսնադիններն ու վրաւո-
րեալները: Ահա հետո ուղղափառ ընակիչների ա-
ւագները, Մեղրուլով յոյնը, ցանկութիւն յայտ-
նեցին ընդունել իրանց տանը նորին բարձր-սրբազ-
նութեանը և նոյն իսկ այդ տան մօտ էկադրսին

քաղաքն է Թաւրէզ, բաղկացած է Թաւրէզ, Ար-
դաբիլ, Նոյ, Մարաղայ, Ուրմի քաղաքներից, Ղա-
րաբաղի, Խոյն, Սալմաստու, Ուրմիոյ, Սովետաւո-
լաղի (Քիւրդստանի) Մարաղայի, և Մաքուի գա-
ւառներէն: Հայերը բնակալից են Թաւրէրի,
պարսիկների, նեստորական կաթոլիկ և բողոքա-
կան ասորիների կամ քաղղեացիների, քիւրդերի
և հրէաների հետ: Առհասարակ հայերը կենտրո-
նացած չեն մի տեղ. միայն Ղարաբաղի գաւա-
ռում նշմարելի է կենտրոնացումը, մնացած տե-
ղերում ցրտուցիլ և սակաւ թիւով ախուռած են:
Նկարագրենք իւրաքանչիւր գաւառի գրութիւնը:

1. Գաւրէթ քաղաքը: Հայերը բնակվում են
երկու թաղերում: Բոլորը 435 տուն են: Ունեն 2
եկեղեցի, 6 քահանայ: Մի մասը պարսկալում է
վաճառականութեամբ, արտահանելով Պարսկաս-
տանի բերքերը Ռուսիա, բայց անաշոյղ կերպով
մրցում է եւրոպական առևտրական տանց հետ:
Երկու տարի առաջ մի քանի նշանաւոր հայ ա-
ռևտրական տներ կային, բայց այժմ մեծ մասը
մնանկացել է: Ներսիս թաղում գտնվում է Արա-
մեան դպրոցը, որ ամբողջ Ատրպատականի մէջ
միակ բարեկարգ դպրոցն է. բաղկացած է 2
պատրաստականից և 3 դասարանից հինգու-
միայ չըլանով: Ունի ժողովրդաբնոյի հոգաբար-
ձութիւն: Տարեկան ծախսը է 1,400 թուման
կամ 4,200 ռուբլի, որը ծածկվում է դպրոցա-
պետական 4,000 թուման դրամադրի տոկոսով,
աշակերտաց թոշակավճարով (8 ռուբլ.), պարսից
տէրութեան շնորհած տարեկան 200 թուման և
ռուսաց տէրութիւնից տրուող տարեկան 150
թուման նպաստներով: Աշակերտաց թիւն է 130:
Ուսանելի առարկայքն են, հայոց, պարսից, ֆրանս.,

դիմաւորեցին աղ ու հացով քաղաքի պատգամաւորները: Մայիսի 9-ին մեծ բազմութեան ներկայութեամբ, բերդի եկեղեցու մէջ կատարվեցաւ պատարագ և մաղթանք քաղաքի յոյն եկեղեցուն: Նոյն օրը ներկայացաւ նորին բարձր-սրբազնութեանը քաղաքի ամբողջ հայոց հողորակաւորութիւնը: Մայիսի 10-ին բարձր-սրբազան Պալէլ օրհնեց «Պատիւ բերուի անուանեալ գերեզմանատան տաճարը, որ կառուցված է կովկասեան զօրքերի նախկին գլխաւոր հրամանատար Մեծ իշխան Միքայէլ Նիկոլայիւի նախաձեռնութեամբ: Այդ եկեղեցու մէջ կատարվեցաւ պատարագ և մաղթանք Նոյն կայսերական Մեծութիւնների, թագաժառանգի և կայսերական ամբողջ տան կենսաց համար և անուանեալ «Պատիւ բերուի» վրա էկզարխը հողահանգիստ կատարեց ի Տէր Հանգաւանքի Ալէքսանդր II կայսրի յիշատակին, նոյնպէս և այն զինուորների յիշատակին, որոնք թաղված են յիշեալ հանգստարանում: Այնուհետև նորին բարձր-սրբազնութիւնը այցելելով իրական պրոքիւրմիստին, քաղաքային և յունաց առումնարանները, ուղեորվեց դէպի Կարս: Ամեն առիդ նորին բարձր-սրբազնութիւնը կարճատեւ հաւեր էր խօսում, որոնք իրանց մատչելի բովանդակութեամբ խոր տպաւորութիւն գործեցին ամբողջ ազգայնականութեան վրա: Առհասարակ նորին բարձր-սրբազնութեան Ալէքսանդրապոլի այցելութիւնը անշնչելի տպաւորութիւն թողեց ամենքի վրա. քաղաքում նրա ներկայութեան երեք օրվայ ընթացքում քաղաքն ընդունեց հանդիսաւոր կերպարանք: Ամբողջ երեսուն հազար աղքատակութիւն ունեցող քաղաքը, հազիւ առիթ ունեւոր իր շրջանում տեսնելու այդ տեսակ բարձրաստիճան հովուին, առանց կրօնի խտրութեան ձգտում էր դէպի Աստուծո շունչը: Այդմիջոցաւորակի կարգադրութեան շնորհով, քաղաքում կատարեալ կարգապահութիւն էր արհեստ: Թողնելով քաղաքը բարձր-սրբազանը յայտնեց իր լիութի բաւականութիւնը:»

Մենք հաղորդեցինք արդէն, որ բժշկապետ Սամսոն Մայսուրեանց հրաժարական տուեց Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձուի պաշտօնից: Այժմ «Արձագանք» շաբաթականը հաղորդում է որ հրաժարական տուած հոգաբարձուի փոխարէն կը հրաւիրվի ամենից շատ ձայներ ստացած հոգաբարձական կանդիդատ Պօղոս Մէլիք-Ղարազեօղեան:

Հարաւային Ռուսաստանի, կովկասի և Անդրկովկասի այգետները և զինեղործները կովկասեան կառավարչապետի միջնորդութեամբ նորերումս դիմեցին ֆինանսների միջնորդութեան և մասնաւոր զինեղործները պատրաստեցին արաղ զաւելու վերաբերմամբ ծանր ներդրութիւն են ունեցել:

— Ուսում լեզու, պատմութիւն, աշխ., թուաբ. բնական պատմութիւն, կրօն տարրական կերպով: Առաջին դպրոցն էր և նոյն ծախքով ու ուսուցիչներով կառավարվող օրիորդական դպրոցը բաղկացած է 2 պատրաստ. և 1 դասատուից, աշակերտութիւնների թիւը—20, սովորում են միայն հայերէնը և տարրական տեղեկութիւնը մի քանի առարկաներից ու ձեռագործ: Եղբարք թոււ. մի գեղեցիկ շինութիւն կառուցանելով ընծայել են ազգին, նրա մէջ գետնեղած է օրիորդական դպրոցը: Լիւլիպայ թաղում, ուր ապրում է ժողովրդեան չքաւոր մասը համեմատաբար, ունի 1 ծրարական արական դպրոց, աշակերտների թիւն է 90: Այդ դպրոցները ոչ մի հաստատ եկամուտ չունեն, ծախքն է տարեկան 250 թուման, որ մի կերպով հոգում է հոգաբարձութիւնը: Բացի վաճառականութիւնից հայերը պարապում են ոսկերչութեամբ, հիւսնութեամբ, կոշակարութեամբ, գինեւաճառութեամբ:

Տասը տարիից ի վեր հայոց երկու թաղում հաստատուել են ամերիկացի միսիօնարք. նոքա ունեն մի ժողովարան, մի աղջկերանց դպրոց, ուր յաճախում են միայն հայ չքաւոր աղջիկներ, որոնց թիւն է 48: Ունեն և արական դպրոց դարձեալ հայ տղաների համար, թիւով 40: Դպրոցական չէքերը շատ գեղեցիկ են կառուցված. աշակերտներին սովորեցնում են ձրիաբար, հոգաւոր և դպրոցական պիտուցը: Բաւականին մեծ դաւանք են ծախում: Կան 3 միսիօնարք, մի բժիշկ և 3 միսիօնարուհի: Ունեն և դեղատուն: Թուրքիւ շրջակայքում կայ 3 հայ գիւղ 199 տնով, 3 եկեղեցիով և 4 քահանայոյ: Դպրոց չը կայ:

երկրի արդիւնաբերութեան վրա, խնդրում են հանել գործը այդ ծանր վիճակից, մասնաւորապէս ներկայ թեւականի յուլիս ամսից կառավարութիւնը մտադիր էր աւելացնել սպիւրտի ակցիոյ չափը: Ուշադրութեան առնելով թէ կովկասեան կառավարչապետի և թէ հարաւային Ռուսաստանի ու Անդրկովկասի արդիւնաբերողների խնդրերը, ֆինանսների միջնորդը հնարաւոր համարեց ակցիոյ բարձրացնելը յետագիւղ մի տարով, այն է ներկայ թեւականի յուլիսի 1-ից մինչև 1887 թվ. յուլիսի մէկը: Չէրնոմորեան շրջանում, Սեւաստոպոլի շահանգում, Տէրքեան և Կուբանի շրջաններում և Անդրկովկասում Այդ մտքով կազմած նախագիծը արդէն ներկայացրած է պետական խորհրդին:

ԵՐԵՎԱՆԻՑ մեզ գրում են: «Մայիսի 3-ին ժամանեց այստեղ վրաստանի բարձր-սրբազան էկզարխը, իսկ ամսիս 5-ին նա ուղևորվեց Էջմիածին»:

Ամսիս 12-ին կայացաւ քաղաքային դումայի նիստը: 1) Վճարեցաւ, համեմատ ապառիկների վրա վերահսկող մասնաժողովի ղեկուցման. ա) 185 չքաւոր կալուածատէրերի ապառիկները 6756 և. 23 կ. գումարի չառնել, բ) տուգանք չառնել դատարի տեղերի տէրերից, որոնք իրանց ապառիկները կը վճարեն մինչև 1 յունվարի 1887 թ. 2) Չայնաւոր պ. Խաբով Կառավարութեան և թիֆլիսի առևտրական նշանակութիւնը բարձրացնելու համար, հիմնել թիֆլիսում պարբերական տոնավաճառներ: Պ.պ. Ա. Փրիլոբեան, Ռոմանեան և միւսները դէմ են տոնավաճառին, նոցա ստեղծ տոնավաճառների ժամանակը, երկաթուղիներ բաց անելուց յետոյ, անցել է. եղած տոնավաճառները քանի գնում են ընկնում են, ուրեմն կարելի է նախագուշակել, որ թիֆլիսի նոր բացված տոնավաճառը աշողութիւն չի ունենայ, մասնաւորապէս որ յայտնի է, որ ներկայ դարի ըստական թեւականներում թիֆլիսում տոնավաճառները հիմնվել են և թէ յետոյ ինչ են եղել նրանք:—այդ յայտնի չէ: Պ. Խաբով մի երկար ճառով սկսում է բացատրել թիֆլիսի առևտրական նշանակութիւնը: Պ. Ա. Յովհաննիսեան չէ բաւականապէս այդ բացատրութիւններով և պահանջում է մասնաժողով կազմել և գործը ամեն կողմից քննել: Առաջարկութիւնը երկար վիճաբանութիւններից յետոյ ընդունվում է: Մասնաժողովի անդամներ ընտրվեցան՝ պ.պ. Խաբով, Մանուշակ, Մովսիս, Կալմուշով և Խովսեօյ: 3) Պ. Խաբով երկրորդ առաջարկութիւն է անում. հիմնել թիֆլիսում առևտրական դատարան: 4) Պ. Խաբով երրորդ առաջարկութիւն է անում Մտցնել քաղաքային տարրական ուսումնարանների մէջ տալիս ծառայութիւնների և խորհրդարանական արհեստի դասաւանդութիւնը: Դուման այդ խնդիրն էլ չըն-

2. Արդ աւելի քաղաք: Հայերը թիւով 10 տուն են: Ունեն մի վրայտաշէն մատուռ. քահանայ չը կայ. 1 ծխական դպրոց: Հայերը զբաղվում են վաճառականութեամբ: Բողոքականները բացել են մի ժողովարան—դպրոց:

3. Ղարաղաղի գաւառ: Միակ երկիրն է, որտեղ հայութեան հոտ է լիւում և հայերը կենտրոնացած են. հազարաւոր Ղարաղաղի հայ գիւղացիների պէս. կան շատ հին հայկական եկեղեցիներ, բերդեր, մատուռներ, գիւղեր, բայց աւերակ: Լեզուն թէև աղաւաղուած, բայց թուրքերէնի հետ խառն չէ: Առաջ պատկանում էր Տաթևի թեմին: Հայերի մեծ բազմութիւն կար, բայց 1828-ին մեծ մասը դաղթել է Հայաստան, մի մեծ մասն ևս 1871-ին է դաղթել: Այժմ բնակչւթն 28 գիւղ է, 601 տուն, 27 եկեղեցի, որոց մի քանիսը աւերակ, 13 քահանայ, ոչ մի դպրոց: Այդ գիւղերի մէջ հայերը խառն չեն թուրքերի հետ: Տղամարդկանց մեծ և երիտասարդ մասը միշտ բացակայ է. մշակութեան համար գնում են Դուշի, թիֆլիս, և այլն: Միացածը պարապում են երկրագործութեամբ, չերամպայտութեամբ, կանաք գործում են լաւ կապերով Զեյլի, բրդէ չոր: Չանազան կալուածատէր խաներ, մասնաւոր Չալաբեան խաները, շատ նեղացնում են. ի ընէ քաջ և ժիր, աշխատասէր մարդիկ են: Քահանայք չափազանց աղէտ:

4. Խոյ թաղաք և գաւառ: Խոյի մէջ հայերի թիւը 74 տուն, 2 եկեղեցի, 1 քահանայ: Պարապում են ոսկերչութեամբ, գինազորութեամբ և հիւսնութեամբ: Կենում են քաղաքի պարսպից դուրս երեք թաղի մէջ: Հագուստով չեն զանազանվում տեղական թուրքերից: Գաւա-

ղուանց այն պատճառով թէ 7—12 տարեկան երեխայոց ինչպէս կարելի է լաւ և ութիւն և խոհարարութիւն սովորեցնել: 5) Չայնաւոր պ. Ար. Յովհաննիսեան առաջարկութիւն է անում Երեւանեան հրապարակի վրա նոր շինած այգիում բացել երեխաներից ոչ ոք իրաւունք չը տալ մշտնելու: Պարոնը ասում է, որ թիֆլիսի բնակչւթն էր 110/0, ինչպէս 1877 թ. վիճակագրութիւնից յայտնի է, կազմում են տանու-ծառաները, որոնք իրանց պարապ ժամանակն անց են կացնում այգիներում: Նրանց հարեանութիւնը լաւ չէ կարելի համարել երեխայոց համար: Նրանք արդէն տիրել են Ալէքսանդրեան այգին ու չը պէտքէ թողնել որ նոր այգին էլ տիրեն: Պ. Ալիսանեան յայտնում է որ նոր այգին շինված է հասարակական փողերով և ինչպէս կարելի է այժմ նրա մուտքը արգելել քաղաքացիներին: Մանաւանդ որ թիֆլիսում, բացի 110/0 ծառաներից, կան և 89/0 ուրիշ արհեստների տէր մարդիկ: Երկար վիճաբանութիւններից յետոյ ընդունվեցաւ հետեւեալ բանաձև ուրիշ ներթակաւ հարցերին անցնելու համար՝ քաղաքային դուման կամենալով որ Երևանեան հրապարակի վրա եղած այգուց օգտվեն միայն մանուկները, վճարում է ուշադրութիւն դարձնել այս ցանկութեան վրա: 6) Առողջապահական մասնաժողովի անդամ պ. Կորնաւանկի յայտնում է, որ ամեն մի առանձին արձանագրութեան համար նրան հրաւիրում են հաշտարարի մօտ. դա մասնաժողովի անդամներից շատ ժամանակ է խլում և հալի թէ ապագայում նրանք կամենան նոր արձանագրութիւններ կազմել, առողջապահական օրինաց հակառակ, զանազան դէպքերի մասին: Դուման վճռեց խնդրել պ. քաղաքագլխին, որ նա այդ մասին խօսի նախնական դատարանի նախագահի հետ: 7) Վճարեցաւ քաղաքային բժշկանոցում (ԲՅԵԾԵՅՈՒՄ) ունենալ երրորդ մշտական բժիշկ: 8) Պ. Մ. Թամաշեկ ուշադրութիւն դարձրեց այն բանի վրա, որ գիշերները լապտերներից շատերը հանգչում են և փողոցները մութ են լաւաւ: Պ. քաղաքագլխը յայտնում է, որ միակ միջոցը դրան առաջն առնելու, — դա տուգանքներն են և քաղաքային վարչութիւնը երբ կամենում է միշտ տուգանք է ենթարկում կապաւառուին:

ԵՐԵՎԱՆԻՑ մեզ գրում են հետեւեալ: «Պ. Վասակ Մաղաթեան, որ մեր աղքատիկ բնական գրականութեան մէջ յայտնի է իր գեղեցիկ, բուն ժողովրդական մի քանի պիէսաներով, վերջացրել է արդէն մի նոր պատմական ողբերգութիւն «Գագիկ II» վերնագրով»:

Մենք լսում ենք որ պ. Ի. Ե. Փիթօնի, մի քանի այլ պարոնների հետ միասին կազմել են արդէն հայոց թատրոնական մի մասնաժողով, որի նպատակն է կազմակերպել հայոց դերասանական

ուսում կայ 5 հայաբնակ գիւղ, որտեղ ապրում են 167 տուն հայ, մասնաւորապէս հետ խառն, 4 եկեղեցի, 1 քահանայ: Հայերը պարապում են երկրագործութեամբ: Բողոքականները մի դպրոց են հաստատել Խոյի հայոց մէջ:

5. Արտագի կամ Մաքուի գաւառ: Այստեղ գտնվում է հրաշալիքաւ և հռչակաւոր ս. Թադէոս Առաքեալի վանքը, այժմ չափազանց անշուք և երեսի վրա ձգած: Վանքապատկան ահագին կառուածներից այժմ մնում է մի թշուառ գիւղ 20 տուն բնակչով, բոլոր միւս կալուածները, գիւղերը, վարեխոյրերը կամ անհետացել են վանահայրերի անհոգութեան պատճառով, կամ գրաւուել են Մաքուի Ալի-խանի որդիների ձեռքով: Կունենալով պաշտպան: Վանքի բոլոր միաբանութիւնը բաղկացած է մի տեղում վանահայր—աբեղալիք և մի քահանայից: Նախկին վարեխոյրութեան, հարստութեան հետքն անգամ չէ մնացել, վանքը անհոգութիւնից թիւ քիչ կործանվում է: Բացի վանքի գիւղից, Մաքուում կայ և 2 ուրիշ հայաբնակ գիւղ—5 տուն, 1 եկեղեցի, 1 քահանայ: Խալ Մաքու գիւղաքաղաքում կայ 70 տուն, 1 եկեղեցի, 1 քահանայ: Հայերը պարապում են երկրագործութեամբ և ոմանք արհեստներով: Հագուստով, սովորութիւնով չեն զանազանվում թուրքերից, և խօսում են թուրքերէն: Ենթակայ են Մաքուայ խաների իշխանութեան:

6. Սալմաստի գաւառ կամ Հեւ-Չար: Կան դէ Բաղկացած է 27 գիւղերից, որոնց մէջ ապրում են հայերը խառն մասնաւորապէս, հիւսնարական, բողոքական և պապական ասորիներով: Կան: Գլխաւոր գիւղերն են Հալթուան

խումբը: Այդ մասնաժողովն ունի, ինչպէս լսում ենք, ընդամենը 3000 բուր մայր գաւառ: Սեպտեմբր ամսից պէտք է սկսվեն թիֆլիսում այդ մասնաժողովի առաջնորդութեամբ հայոց թատրոնական կանոնաւոր ներկայացումները: Դերասանական խմբի մէջ հրաւիրված են արդէն պ. պ. Աղամեան և Մնակեան, տիկին Հաքիմեան և օրիւրդ Գարագաշեան: Թէ ինչքան կը լինեն խմբի կազմակերպութեան միւս անդամները,—մեզ զեւս ուրիշ կերպով յայտնի չէ:

ԷՋՄԻԱՇԵՆԻՑ գրում են մեզ որ վրաստանի էկզարխ, բարձր-սրբազան Պալէլ, Երևանեան նահանգապետ գեներալ Շալիօֆի ուղեկցութեամբ այցելեց Էջմիածին Մայր-Աթոռ և առանձին պատուով ու շքեղութեամբ ընդունվեցաւ վեհապետ Մակար կաթողիկոսից: Նորին բարձր-սրբազնութիւնը մի առանձին և երկար տեսակցութիւն է ունեցել Վեհապետի հետ, ներկայութեամբ նահանգապետի և թարգմանութեամբ՝ սինօդի պրօկուրոր պ. Տէր-Յովսէփեանի: Այդ տեսակցութիւնից յետոյ էկզարխը հրաւիրել է փառաւոր հացկերոյթի վեհապետին Նոյն օրը, երկուցեան դէմ նորին բարձր-սրբազնութիւնը վերադարձել է Երևան, ինչպէս գոհ նորին Վեհապետութեանց և նրա ընդունելութիւնից:

Ռուս լրագիրներում կարդում ենք որ այս օրերս կառավարութիւնը հաստատեց ԲԱԳՈՒԻ բօրսայի կանոնադրութիւնը և իրաւունք տուեց բօրսայի հիմնելու Բագուի մէջ:

«Новое Время» լրագիրը հաղորդում է որ Օդեսայում և Սամարայում հիմնվում են «պատաւաստման» ինստիտուտներ, երկու բժշկների ձեռքով, որոնք դրա համար Պատեօրի համաձայնութիւնն են ստացել:

Ենթադրութիւն կայ, ինչպէս հաղորդում են Պետերբուրգի ռուս լրագիրները, գործարանների տեսուչների վրա դնել հետեւեալ նոր պարտաւորութիւնները. ա) հետեւել որ բանտներին վարձելու մասին եղած կանոնները ճիշդ գործադրվեն և բ) քննել այն բոլոր տարածախմբութիւնները, որոնք տեղի կունենան բանտների և վարձողտէրերի մէջ:

Յայտնի է որ Պալեստինայում գտնվող ռուս յունական եկեղեցիների բոլոր գործերը և նրանց եկեղեցական բոլոր հարցերը մինչև այժմ ենթարկվում էին Երուսաղէմի ռուսաց հիւպատոսի իրաւաստութեամբ: Այժմ, ինչպէս հաղորդում է «Новое Время» լրագիրը, կայացել է ռուսաց և թիւրքաց կառավարութիւնների մէջ համաձայնութիւն, որի զօրութեամբ Պալեստինայի ռուսադաւան եկեղեցու գործերը ինքնարկվին Երուսաղէմի ռուսաց հողորակաւորութեան գլխաւորին:

և ֆայիաճուկ, որոնց մէջ առաջ նստում էին առաջնորդներ և այժմ էլ առաջնորդարանները այդ երկու գիւղում կան: Այդ 27 գիւղերի հայ բնակիչների թիւը—1,001 տուն, եկեղեցիների թիւն—24, քահանաների թիւն—23: Հալթուան և ֆայիաճուկ գիւղերում կան 2 ծխական դպրոցներ: Այս դատաւում բողոքականները 3 դպրոց են բացել: Խալ Խօսուրայ գիւղաքաղաքը կաթողիկէ քաղաքութեան և գործարանութեան կենտրոնն է, այդտեղ հաստատուած են լազարիստ կարգին պատկանող պատէրները մի արքեպիսկոպոսով, ունեն եկեղեցի, կուսանաց վանք, աղաւթ և աղջկանց լաւ դպրոց: Բնակիչները բոլորն ասորիք են կաթողիկէ, հայերը միայն 13 տուն են: Այդ կաթողիկէական դպրոցը ուղարկում են իրանց աղաներին և աղջիկներին հարուստ հայ ծնողները զանազան տեղերից, մինչև անգամ Թուրքից: Մի քանի տարի առաջ Հալթուանում կար հայոց առաջնորդի փոխանորդ, բայց այժմ այդ են աւերակ է համարվում: Սալմաստի գաւառում է և իր խաչադրոյների արտադրութեամբ յայտնի Մաքու գիւղը: Հայերը պարապում են վաճառականութեամբ, անասնաբուծութեամբ, այգեգործութեամբ և զլխաւորապէս կտաւագործութեամբ: Հագուստով չեն զանազանվում թուրքերից: Կան և կաթօղիկ հայեր, մօտ 15 տուն:

7. Ուրմիոյ քաղաք և գաւառ: Ուրմիոյ քաղաքը բողոքական ամերիկացի միսիօնարաց կենտրոնն է: Այդտեղ նրանք ունեն երկու սեռի դպրոցներ, մի լաւ տպարան, որտեղ հրատարակվում է և մի ասորերէն կրօնական լրագիր, հիւսնադանոց, լաւ ժողովարան: Նոյնպէս այդ քաղաքում հաստատված են և կաթօղիկ քաղաքիչն-

Ինչպէս հաղորդում են լրագրիւնները, Պետերբուրգի «Հնազանդական» ընկերութիւնը վճռել է ուղարկել իր հնազանդականներին մինչև Արևմտեան, այդպէս անտառներին մինչև նորերումս գտնված մի հին եկեղեցի հետազոտելու համար:

ՇՈՒՇՈՒՅԻ մեզ հաղորդում են հետևեալը: «Ան-մաքրութիւնը թաղաւորում է Շուշում. ամեն մի փողոցի անկիւնում աղբ է դրվում, որի հոտը մար-դուն գրեթէ խեղդում է: Գարշահոտութիւնը սաս-տիկ է մանաւանդ խուլ փողոցներում, որոնց վրա աւելի էլ սակաւ ուշադրութիւն է դարձնում: Սառնակաւ կատուներ, աստկած թռչուններ սովի-բական բաներ են փողոցների վրա: Այդ տեսակի անմաքրութիւն կարող է մեծ վնաս հասցնել Շու-շու ազգաբնակչութեանը»:

ՇՈՒՇՈՒՅԻ մեզ գրում են որ այս տարի արտերը Ղարաբաղում շատ լաւ են և առատ հունձ են խոտատում: Անասունների մէջ հիւսնադութիւն չը կայ, միայն նրանք շատ նիհար են, այս ձմեռվայ եղանակի խիստ լինելու պատճառով: Բայց թըր-թուր ֆնատակար միջանակներից չարազանց շատ կայ: Կենսական միջերկրները այս տարի թանգ են Ղարաբաղում և ամեն տեղ փողի պակասութիւն է դրացվում:

ԲԱԹՈՒՄԻՅԻ մեզ գրում են հետևեալը: «Գերա-սան պ. Սաֆրազեանց և դերասանուհի տիկին Ալմա Սաֆրազեանց, կարճ ժամանակի համար թիֆլի-սից այստեղ եկած լինելով, ամսիս 10-ին, այս-տեղի մի քանի սիրողների մասնակցութեամբ մի ներկայացում տուեցին տեղիս Անանանի մասնա-նաւոր թատրոնում: Նաղաղակալ «Լուսանակաւ փո-թորիկ» և «Կերթ-կերթ» փողովիները և նոյնպէս «Շուշանիկ» ողբերգութեան վերջին գործող-ութիւնը թէ ինքն Սաֆրազեանց և թէ տիկին Ալ-մա իրանց խաղով խոր տպագորութիւն դրոշմեցին մեզ, բաթումցիներս վրա և իրանց խաղով ար-դարացրին իրանց մասին գրված բոլոր գովեստնե-րը: Պէտքսանքի վերջնապարտ յետոյ պ. և ա. Սաֆրազեանքը կարողացին Գամառ-Քաթիկայի մի քանի լանսաւորութիւններ և ի վերջոյ իրա-կայացրին կենդանի պատկերներ, որոնք շատ լա-կայեղիցան: Թատրոնը իր էր և հանդիսականները վարձատրեցին տաղանդաւոր դերասաններին ողե-ողեւորված ծափահարութիւններով»:

ԲԱՆԱՆՑ գիւղից մեզ գրում են որ մայիսի 7-ին գիւղի բոլոր այգիները փչացան սարսափելի կարկուտից, այնպէս որ կարկուտաւ այգիներ-ը եթէ բարեխաղող պայմաններում էլ գտնվե-ր, հազիւ թէ 3—5 տարում իրանց նախկին դրու-թեանը վերադառնան: Կարկուտի հատկութիւնը մե-ծութիւնը ձուլեց փոքր ինչ պակաս էր, բայց այնքան առատ էր կարկուտը, որ մի քանի քաղ-է-քաղ էին խորտակուել:

Երբ Խոսրովայի միաբանութեան մի ճիւղը: Թէ Ուրմիում և թէ գիւղերում հայերը համաբնակիչ են նեոստորական, բողոքական և կաթոլիկ ասորի-ների և թուրքերի հետ: Ուրմիում նստում է և նեոստորական ասորիների եպիսկոպոսը, Մար-Շի-մոնի փոխանորդը: Ուրմի քաղաքում 21 տուն հայ կայ, ոչ քահանայ, ոչ եկեղեցի: 41 հայա-բնակ գիւղ կայ, որտեղ 684 տուն, 12 եկեղեցի, 17 քահանայ, ոչ մի դպրոց: Բողոքականները ու-նեն 3 դպրոց: Հայերը այդ գիւղերում բնակվում են շատ սիրով, որտեղ երկու տուն, որտեղ ե-րեք, որտեղ 4, ուր վեց, ուր 9, ուր 15—20—30: Հայերը պարագում են երկրագործութեամբ, ա-յգեգործութեամբ, կտաւագործութեամբ, անասնա-բուծութեամբ: Հագնվում են ասորիների նման, խոսում են ասորերէն, շատ տեղ քահանայնե-րըն էլ հայերէն չը գիտեն. շատ մօտ յարաբե-րութիւն ունեն նեոստորական ասորիների հետ, ինչպէս թիւն, ազգականութիւն են անում միմեանց հետ: Նեոստորականները երբեմն երբեմն գիտում են Թաւրիզու հայոց առաջնորդի օգնութեան և իրաւասութեան:

8. Քիւրդաստանի գաւառ: Պարսկական Քիւրդաստանում, որի գլխաւոր քաղաքն է Սոլու-բուլաղ, կայ 12 գիւղ, որտեղ բնակվում են 140 տուն հայ, համաբնակիչ լինելով քիւրդերի, դա-բաւաւիական թուրքերի, հրէաների, նեոստորական, բողոքական և պապական ասորիների հետ: Կայ 7 եկեղեցի, 5 քահանայ, ոչ մի դպրոց: Հայերը պարագում են ըստ մեծի մասին երկրագործու-թեամբ, խաշնարածութեամբ, մի մասը վաճառա-կանութեամբ: Քահանայը շատ տղէտ, ոչ իրենք, ոչ ժողովուրդը չը գիտեն հայերէն, այլ խոսում

ու՛մ բոլոր դաշտերն ու ձորերը սպիտակացան և երբ կարկուտը դադարեց, մարդիկ իրանց աւեր-ված այգիները մտնելով, կարկուտի կոտորածը մինչև նրանց ծնկներն էին համուռ: Ամսիս 9-ին ևս սաստիկ կարկուտ եկաւ Բանանց գիւղին մօտա-կայ հետեւալ գիւղերումն էլ. Խաչիսեր, Չովդար և Միրզիկ գիւղերում: Միւս գիւղերի մասին դեռ ևս յայտնի չէ մեզ: Այգիները կարկուտից կրած վնասը, միայն գինին հաշուելով, ամենաքիչը 5000 բոգլի գումարի կը հասնի:

Շիրակի դաւառի ԳԱՍՎԱԴՐ գիւղից մեզ գրում են: «Վրանից մի շաբաթ առաջ Գալալիս գիւ-ղում մի հին խարտուղ տուն գինեւոր փուլ գալով, իր աւերակների տակ թաղվում է մի կնոջ իր երկու երեխաներով և 15-ից աւելի տնային կեն-դանիներով: Գիւղերում շատ յաճախ են պատա-հում այդ տեսակ զոհեր և գիւղացիք ուշադրու-թիւն չեն դարձնում խարտուղ շինութիւնների վրա»:

Մեզ գրում են, որ մայիսի 6-ին Շիրակի ՇԱՀ-ՆԱՒԱՐ գիւղում մի 12 տարեկան դուստրու տը-ղայ իր հօր ոչխարները արածացնելու ժամանակ, գիւղի մօտ գտնված ջրաղացի առուի ջրի հետ խաղացած միջոցին անգողութիւնից ընկնում է առուի մէջ և խեղդվում է:

Մեզ հաղորդում են որ ամսիս 4-ին Կարսի ա-ռաջնորդ, գերապատիւ Աղուանեան, օծեց Շիրա-կի ՓԱՆՏՐԱՎԱՆ գիւղի նորակառուց հայոց եկեղե-ցու հիմքը: Հանդէսը փառաւոր էր և ներկայ էր հանդիսին մեծ բազմութիւն: Առում են որ առաջ-նորդը առհասարակ մտադիր է այցելել իր վիճա-կի ժողովուրդին հոգեպէս մխիթարելու նպատակով:

Նրէկ, ամսիս 13-ին, պ. Աղամեան ուսու սիրող-ների հետ ներկայացրեց «Ռճադարծի ընդանիքը»: Պ. Աղամեան Կորդադայի դերը, որը խաղում էր ֆրանսերէն, ամբողջութեամբ շատ աղող դուրս բերեց: Աղամեանի խաղի մի քանի տեսարանները, ինչպէս, խոստանութիւնը կնոջ հետ, իր բացա-տրութիւնները մենայնիւր Բուլվէր, թունաւորվելը, աղջկայ Էմմայի հետ խօսելը, վերջապէս մահը այնքան մտածած և ազդու էին, որ դահլիճի ամ-բողջ հասարակութիւնը հոգեկան ամենազորեղ յուզմունքներով մէջ էր ընկնում այդ միջոցներին: Վերջին գործողութեան վերջին տեսարանը մի քանիսներին իրական սեռից լացացրեց մինչև ան-գամ: Աղամեանի գրիմը վերին աստիճանի տպաւո-րութիւն գործող և դերի մտքին յարմար էր: Ռուս խաղացողները մի քանիսները, իբրև սի-րողներ, վատ չէին իսկ պ. պ. Մարկիսի և Ֆրէյ-մանի խաղին կարելի էր ուրախութեամբ նայել: Գերերի սովորելու և բնմի սարքի կողմից հայոց դերասանները օրինակ կարող են վերցնել երէկ-

ն քիւրդերէն, որոնցից ոչնչով չեն զանազան-վում. նոյն արտաքին ձևը, նոյն հագուստը և այլն: Բողոքականները Քիւրդաստանի հայերի մէջ երեք դպրոց ունեն: Քիւրդաստանում հայ վաճա-ռականները, եկաւոր զանազան տեղերից, կեղե-քում են քիւրդերին սարսափելի վաշխառութեամբ, իսկ քիւրդերը կեղեքում են խոճալի հայ երկրա-գործներին:

9. Մարաղայ քաղաք և գաւառ: Մարա-ղայում կայ 63 տուն հայ, մի քահանայ, 1 եկե-ղեցի, ոչ մի դպրոց: Բողոքական քարոզիչները ունեն մի ժողովարան և մի դպրոց ինչ հայ մա-նուկներով: Բոլոր հայ ժողովուրդը յարած է բո-ղոքականութեան: Քահանան և ժողովուրդը խօ-սում են քիւրդերէն, հագուստով չեն զանազան-վում նրանցից: Հայերը զբաղվում են առևտրով, գինեվաճառութեամբ, իսկ գիւղերում այգեգոր-ծութեամբ և երկրագործութեամբ: Կայ 7 գիւղ— 112 տնով, 2 քահանայ, 4 եկեղեցի, համաբնակիչ են քիւրդերի հետ:

10. Ս. Ստեփաննոս Նախաւիկայի վա-նքը, Արաքսի եզրում, այժմ խիստ անշուք, ունի մի վանահայր և մի գիւղ «Կարաշաբադ» անունով, որ 10—15 տուն է:

Այս մանրամասն նկարագրութիւնից կարելի է տեսնել, որ Արարատականում հայաբնակ քաղաք-ները և գիւղերը թիւն է 118, որտեղ կան 3,665 տուն հայ, 92 եկեղեցի, 71 քահանայ, 5 ծխական դպրոց, որից երկուսը Թաւրիզում, իսկ երեքը ամ-բողջ թեմում և 1 վիճակային դպրոց Թաւրիզում: Իսկ բողոքականները ունեն 14 դպրոց, երկուսը կաթոլիկները երկու դպրոց միջնակարգ, մին տը-ղայոց, մին օրիորդաց համար:

Այս ներկայացումը Սակայն մի բան էլի զար-մանալի և անբացատրելի է,—թաւարած համարեա զատարկ էր. մանաւանդ առաջին գործողութեան ժամանակ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Այս տարի սեպտեմբերին Ժընէվում դուռնա-վելու է մի շաղագային գրականական և գեղարուեստական ժողով: Ժողովի պարագա-մունքի նիւթը լինելու է. ա) այն պայմանները, որոնք նշանակութիւն ունեն դրեքը հրատարա-կելու միջոցին և այն յարաբերութիւնը, որ պիտի հաստատվի հեղինակի և հրատարակչի մէջ. բ) գրականական և գեղարուեստական ստեղծագոր-ծութիւնների անունների սեպտականութեան իրա-ւունքները և գ) հեղինակի ու թարգմանչի յարա-բերութիւնները և իրաւունքները:

—Վիեննայի մամուլը շատ աննպաստ կարծիք-ներ է յայտնում Խաղաղայի առողջպահական պայմանների մասին և մեղադրում է խաղաղայի կառավարութեանը ճշմարտութիւնը թաղանջելու մէջ: Հաւատարմութեամբ են, որ վիեննայցի և իտա-լական ուրիշ քաղաքներում խօշորայից մեռնողնե-րի թիւը աւելի մեծ է եղել, քան թէ ցոյց է տրված իտալական պաշտօնական հրատարակու-թիւնների մէջ: Աւստրո-իտալական սահմանե-րի վրա ձեռք են առնված հարկաւոր միջոցներ, խօշորայի տարածմանն առաջն առնելու համար, բայց և այնպէս Տիրուրում, ինչպէս հաղորդում են, մի մարդ արդէն մեռել է խօշորայից:

—Եւրոպական մի քանի թերթերի թղթակից-ները, որոնք գտնվում են Գոննաստանում, գա-նադատում են, որ անկարելի է ճիշդ տեղեկու-թիւններ հաղորդել Գոննաստանի մէջ պատահող եղելութիւնների մասին, որովհետև յունական հե-ռագրական վարչութիւնը արգելում է հեռագրել այն բոլորը, ինչ որ նպաստաւոր չէ յունական կա-ռավարչական շահերին:

—Գարեբաղի մարմին առիթով Խաղաղայում վէճեր են սկսվել: Շատերին յայտնի կը լինի, որ Խաղաղայի ժողովրդական հերոսը մեռնելով կտա-կել էր, որ իր մարմինն այրեն, բայց հանգուցեա-լի ընտանիքը մինչև այժմ չէ իրագործել այդ կտակը: Գարեբաղի եռանդուն համակողմները մի քանի անգամ յիշեցրել են այդ մասին նրա որդուն, բայց վերջինս այդ պահանջը միշտ ան-պատասխան է թողել: Այժմ Միլանո քաղաքի «Կիսկանը այրող» ընկերութիւնը իր ձեռքն է ա-ռել այդ գործը և յայտնեց արդէն Գարեբաղի որդեկրանց, որ եթէ նրանք չիրագործեն հօր կտակը, ընկերութիւնը կը դիմի դատատանին:

—Ֆրանսական հեռագրական և փոստային

միւնիստրութիւնը մտադիր է լրագրիւններն իրա-ւունք տալ հեռագրական թղթակցութիւնները կէս գնով ստանալու: Այդ կարգադրութիւնը կը վերաբերվի, ի հարկէ, միմիայն ֆրանսական սահ-մաններում գտնվող տեղերից ուղարկվող հեռա-գրիւններին:

—Եւրոպական լրագրիւններում կարդում ենք, որ այս օրերս բացվել է Լոնդոնում Հնդկաստանի և անգլիական գաղթականութիւնների արդիւնաբե-րութիւնների ցուցահանդէսը: Յուշահանդէսը բա-ցել է ինքն թագուհին, շրջապատված իր ընտա-նիքով: Պատասխանելով Ուէլի իշխանի ճառին, թագուհին յայտ է յայտնել, որ այդ ցուցահանդէ-սը աւելի սերտ կերպով կը կապի անգլիական կայսրութեան բոլոր մասերի կապերը:

—Բրիտանի «Le Nord» պահպանողական լրա-գիրը մեծ գովասանքով է վերաբերվում դէպի բելգիական պարլամենտի այս օրերս տեղի ունե-ցած այն նիստը, որտեղ խօսվում և վիճաբան-վում էր բանւորների խնդրի մասին: Մի շատ հա-ղուաղիւտ տեսարան էր ներկայացնում պարլամեն-տը, ասում է «Nord» լրագիրը. մի առաջարկութիւն ընդունվեցաւ միաձայնութեամբ և ինչպէս միմիստր-ների ճառերը, այնպէս էլ ծայրայեղ ընդդիմադրու-թեան ճառերը ամբողջ պարլամենտից միակերպ ընդունվեցան ոգևորված ծափահարութիւններով: Հարցը դրանումն էր որ ընդունվեցաւ պ. Ֆրէյրի առաջարկութիւնը՝ հաստատել երկրի մէջ արդիւ-նագործութեան և աշխատանքի խորհուրդն եւ, որոնք բաղկացած կը լինեն մի յայտնի թիւ ան-դամներից, որոնց կէսը գործարանատերեր կը լի-նեն, իսկ միւս կէսը բանւորներ, և որոնք նպա-տակը կը լինի գործադուլի և այլ տարածայնու-թիւնների դէպքերում հաշտարար ատեանների պաշտօններ կատարել:

—Պարագայի «Politik» լրագիրը իր վերջին ա-ռաջնորդող յօդուածներից միում հրաւիրում է չէխներն իրանց ամբողջ ոյժերը կենտրոնացնելու, գերմանականութեան դէմ մաքաւելու համար, որ պ. Ռիդերի օրգանի կարծիքով, դարձեալ սպառ-նում է Բոհեմիայի ամբողջ բնիկ ժողովուրդը ոչնչացնելու:

—Շվեյցարական «Bund» լրագիրը հաղորդում է, որ այս օրերս վախճանվել է Շվեյցարիայի Բադէ քաղաքում մի այրի կին, տիկին Քրիստոֆ-Մէրիան, որ իր 20 միլիոն ֆրանկի կարողութիւ-նը կտակել է Բադէ քաղաքին:

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՑԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՑ

ԱՅԻՆԻ 12 մայիսի: Երեք օր առաջ և երէկ նորից ընդհարումներ տեղի ունեցան թիւրքերի հետ սահմանի վրա, կրակը երբեմն դադարում էր

էլ են վճարում սարկարատին, որ տէրութեան կողմից նշանակուած մի պաշտօնակց է և որին յանձնվում է այդ նահանգների բոլոր քրիստո-նեաներին—հայ, ասորի—կառավարութիւնը: Ընդ-հանուր առմամբ, կարելի է ասել, որ հայերը նիւթական լաւ վիճակի մէջ են. նեղութիւն կը-րում են միայն Ղարաբաղի, Ուրմիոյ և Քիւրդա-տանի հայերը աւշար և չարեան կոչված խանե-րից: Մի քանի տնային արհեստներ, որոնցով զբաղվում են հայերը, օրինակ, գորգ, կապերտ, ճենիմ գործել և այլն, կտաւագործութիւնը կամ չլիւսն բաւականին լաւ արդիւնք է հայթիւթում հայերին: Արքունի հարկը վճարում են մի մասը բերքերով, մի մասը դրամով: Օրինակ, Ղարաբա-ղի Քէրվանի ինչ հայ գիւղերի, որոնց մէջ կայ 200 տուն, բուն արքունի հարկը կամ մալլաթն որոշված է արքունական տուամարների մէջ 283 թուման փող և 86 1/2 խալվար բերք—ցորեն, գա-րի: Ներկայ գներով խալվար 4 թուման գնահա-տելով, կը ստանանք 346 թուման բերքի փող, ուրեմն բոլորը 629 թուման, կամ մօտ 2,000 ռ: Ուրեմն իւրաքանչիւր տուն վճարում է 10 ռ. մալլաթ, բացի բերքի տասանորդը, որ վճարում է կալուածատիրոջ: Անուշտ այդ հարկը ծանր չէ հայերի համար, եթէ միայն այդ լինէր. բայց, դժբաղդաբար, Պարսկաստանի մէջ մի վատ սովոր-ւորութիւն կայ, որ արքունի հարկը վճարում է ինքն կալուածատէրը, իսկ յետոյ ինքն հաւաքում է գիւղացիներից ինչքան ուզում է, ի հարկէ, հնգապատիկն է առնում խեղճ գիւղացիներից:

(Կը շարունակվի)

և երբեմն նորոգվում են, որ ընդհանուր առմամբ սկզբնական օրերը զարգացող թիվեր են:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 12 մայիսի: Յոթամյակի սահմանի վրա նոր ընդհանրությունների պատճառով, Բ. Գուգու շրջափակի տարածքը, որով հերքում է թե իբր թիվերն են եղել ընդհանուր առմամբ հեռավոր թիվերը բռնած տեղերից և զինաթափ անել նրանց նայն իսկ այն օրը, երբ Յոթամյակը կը սկսի զինաթափ լինել: Առհասարակ Բ. Գուգու ցանկանում է, որ տարածաթիվները վերանան, որքան կարելի է չուտ:

ՍՕՖԻԱ, 12 մայիսի: Բուրգասում իշխան Ալեքսանդրի դեմ կազմված դատադրության յայտնվելու առիթով բազմաթիվ ձերբակալություններ տեղի ունեցան. ձերբակալված են մեծ մասամբ չեռնոգորցիներ: Երեկ սկսվեցան Արևելյան Բուլղարիայում բուլղարական ազգային ժողովի պատգամավորների ընտրությունները:

ԲԵՐԼԻՆ, 12 մայիսի: Յայտնի պատմաբան Լեօպոլդ Բանկե վախճանվեցաւ:

ԱՔԷՆԵ, 12 մայիսի: Վաղը գնեցրաւ Սապունցակի և Էրեբունիայի կը տեսնեցն ընդհանուր ներքին առաջն առնելու միջոցները որոշելու համար: Հրատարակված է կարգադրություն արձակել անպատճառ զորքերի երկու դասակարգեր և մնացած դասակարգերը մի շարքից յետոյ արձակել:

ՍՕՖԻԱ, 12 մայիսի: Արևելյան Բուլղարիայում ընտրությունները առաջին կառավարության օգտին են լինում, քանի մի տեղերում կոչներ պատահեցան ընտրությունների պատճառով, իսկ ինքն-զադրարում միջև անգամ սպանություններ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 13 մայիսի: Գնեցրաւ ծովապետ, Մեծ Խաչան Ալեքսեյ Ալեքսանդրովիչին չորսվեց սուրբ Վլադիմիրի 1-ին աստիճանի չքանչաք Բարձրագույն հրովարտակով միասին, որում յառաջ են բերվում Նորին Բարձրութեան արած ծառայությունները նախատրմի նիվական մասի նորոգելու և հայրենիքի արդիւնաբերութիւնը զարգացնելու պատճառով, բարձրացնելով ծովային զինուորականները ծառայողների մէջ և բարձրելով նրանց դրութիւնը՝ վարչութեան վրա առանց որ և է ծախս աւելցնելու: «Ձեր ցոյց տուած օգտակար գործունեութիւնը—ասված է հրովարտակում—արդէն ապացուցվեց նաւերի շուտափոխ կառուցմամբ Բալտիկի ծովի նաւարաններում, սեփական պաշտպանութեան համար Սև ծովի վրա անդրանիկ նաւերի կառուցմամբ և այդ նաւերի պիտոյնների համար ընդարձակ և նշանաւոր նաւարանի շինութեամբ, նաւատորմի պիտոյնների հիշող հասկանալով,—այս բոլորը Ձեր երկար և հեռու նաւադնացութիւնների պտուղներն են, որ

րոնք ինձ համար լաւ գրաւակներ են Ձեր ապագայ աշխուրհիւնների վերաբերմամբ:» Հրովարտակի վերջում յայտնած է այն միտքը, որ սուրբ Վլադիմիրի չքանչաքի նշանաւորը կը լինի և ապագայում իբրև մոլոր Մեծ Խաչանի համար ծառայությունների մատուցանելու դահլին և հայրենիքին «Новое Время» լրագիրը հաղորդում է, որ կովկասի բոլոր ազգութիւններին ընդհանուր զինուորագրութեան ենթարկելու նախագիծը թողված է, և միտք է ծագել այժմ ենթարկել զինուորագրութեանը միայն քրիստոնեայ ազգերին: Իսկ մահմետականներին ենթարկել միայն գրամական սուրբին, թող տալով ցանկացողներին մանկ առանձին զնդերում և հարկաւորներում:

ՄՕՍԿՎԱ, 13 մայիսի: Վաղը բոլոր անուանի անձինք կը գումարվին Կրէմլի պալատում:

ՎՈՐՈՆԷՅ, 13 մայիսի: Երեկ քաղաքը ասոնց իր երեքհարիւրամեայ յօրեկանը. եկեղեցիներում և փողոցներում մաղթանքներ կատարվեցան. երեկոյան քաղաքը լուսաւորված էր:

ՄՕՍԿՎԱ, 13 մայիսի: Նոյա կայսերական Մեծութիւնները Օգոստովա ա. ընտանիքի հետ միասին բարեհաճեցին ժամանել այստեղ այսօր առաւօտ:

ՕԴԷՍՍԱ, 13 մայիսի: Մովային միւնիստրութեան կառավարիչը իր ամուսնու հետ ուղևորվեցաւ Վլադիվոստոկ «Մովսկա» կրէյսերով:

ԽԱՐԿՈՎ, 13 մայիսի: Խարկովի զինուորական շրջանի արտիլերիայի զինաւոր գնեցրաւ լեյտենանտ Ֆոն-Վինկլեր վախճանվեցաւ:

ԱՔԷՆԵ, 13 մայիսի: 50,000 պահաւոր զօրքը արձակվելու հրամանից յետոյ, կարգադրվեցաւ սահմանազրկից զօրքը հեռացնել, որտեղ կը մնան միայն սովորական պահապան զօրքերը:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ			
Մայիսի 13-ին			
Ռուսաց 1 բուլղ Լոնդոնի վրա արժէ	233 1/2	պէնս	—
— — — — —	201 1/4	պփ.	—
— — — — —	248 1/2	սան.	—
Ոսկի — — — — —	8	ր.	32 կ.
Մարտային կուպոններ — — — — —	8	>	33 >
Արծաթ — — — — —	1	>	24 >
Բորսային դիսկոնտներ — — — — —	4 1/4	>	60/0
Պետակ. բանկ. 50/0 տոմս 1-ին շրջանի 101 > — >	—	—	—
— — — — —	2-րդ —	101 > — >	—
— — — — —	3-րդ —	101 > — >	—
— — — — —	4-րդ —	101 > — >	—
— — — — —	5-րդ —	101 > — >	—
Արեւելեան 50/0 փոխառութ. 1-ին շրջ. 101 > 12 >	—	—	—
— — — — —	2-րդ —	101 > 12 >	—
— — — — —	3-րդ —	101 > 12 >	—
Ներքին 50/0 առաջին փոխառութ. 244 > — >	—	—	—
— — — — —	—	—	—
— — — — —	226 >	50 >	—

5 1/2% Բէնտա	105 > 25 >	—	—	—	—
Ոսկեայ Բէնտա	186 > — >	—	—	—	—
Նոր կոնսոլիդաց փոխառութիւն.	157 > 50 >	—	—	—	—
50/0 գրաւական թղթեր կալուած.	—	—	—	—	—
փոխ. կրեդ. ընկ.	163 > — >	—	—	—	—
5 1/2% գրաւական թղթեր Խերսոնի կալուած. բանկի.	99 > 12 >	—	—	—	—
60/0 գրաւակ. թղ. Խարկովի կալ. բան.	102 > 75 >	—	—	—	—
— — — — —	102 > 50 >	—	—	—	—
— — — — —	102 > 75 >	—	—	—	—
— — — — —	103 > — >	—	—	—	—
— — — — —	103 > — >	—	—	—	—
— — — — —	102 > 25 >	—	—	—	—
— — — — —	103 > — >	—	—	—	—

— — — — —	102 > — >	—	—	—	—
— — — — —	27 և 43 տ. 97 > — >	—	—	—	—
— — — — —	18 և 43 տ. 97 > — >	—	—	—	—
Վ. օլժակո-կանիկ բանկի ակցիաները 522 > — >	—	—	—	—	—
Ռուսաց երկաթուղիների գլխաւ. ընկ. 256 > — >	—	—	—	—	—
Ռիբինսկ-Վ. օլժովի ընկ.	84 > 50 >	—	—	—	—
Ս. Պետերբուրգի քաղաքային օրիգ. գացիաներ.	93 > 37 >	—	—	—	—
Մոսկովայի քաղաք. օրիգացիաներ.	95 > — >	—	—	—	—
Օդէսայի — — — — —	96 > 37 >	—	—	—	—
Ս. Պետերբուրգի բորսայի տրամադրութիւնը ամուր է:	—	—	—	—	—
Խմբագիր-հրատարակող ԳԻՏԻՈՐ ԱՐԴԵՐՈՒՆԻ					

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

ՅՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱԽԱԳԵԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԵ ԵՒ ԸՆԿ.

(N. PAQUET ET COM.)

Չորեքշաբթի, մայիսի 28-ին, „ԱՆԱՏՈԼԻԱ“ (ANATOLIE) շոգենաւը, նաւապետ ԲՕՇԷԼ (BOSCHEL) շուրս կը գնայ Բաթումից դէպի Տրապիզոն, Օրդու, Սաբսոն, Կ. Պոլիս և Մարսէյ: Տեղեկութիւնների մասին պէտք է դիմել ընկերութեան գործակալներին. Բաթումում պ. Գարանիսին և Թիֆլիսում պ. Բէնսին, նախկին Արծրունու գաղբէրում, № 103.

Въ редакціи газеты „МШАКЪ“ продаются слѣдующія брошюры:

- 1) „Экономическое Положеніе Турецкихъ Армянъ“, публич. лекція Д—ра Григорія Арцруни, переводъ съ армянскаго А. Аракелянца. Цѣна 25 коп.
- 2) Die Oekonomische lage der Armerien in der Türkei, ein öffentl. Vortrag von Dr. Grigor Arzruni, übersetzt von A. Amiranjanjanz. Preis 25 kop.
- 3) Die Hungersnoth in Türkisch-Armenien, ein Vortrag von Dr. Grigor Arzruni übersetzt von Amiranjanjanz. Preis 20 kop.

Иногородные, желающіе получить брошюры, благоволятъ присылать по 30 коп. почтовыми марками, за каждую брошюру.

Адресъ. Тифлисъ, Редакція „Мшахъ“, или Tiflis, Redaction „Mschak“.

ՄԱՆԻԿԱՆԻՐ ՏԵԼԵԿՐԱԳԻՐ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԿԱՐԳԻՆ ԱՊԱՆԱՆՈՂ ԻՐԱԳՆԱՆԻՐ ԱՆՃԻ ՀԱՄԱՐ ՈՒ ՄԱՏՁԵԼԻ ԶԵՆՆԱՐԿ ԱՌԱՐԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՌԱՆԵՐ ՈՒՍՈՆԵՐԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆՆԵՐ ՈՒՍՈՒՄԱՍԻՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ:

Ս. ՄԱՆՈՒԿԱՆԻ

ԶԵՆՆԱՐԿ ԱՌԱՐԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

Վաճառվում է Կենտ. գրավաճառանոցում, եղբայր Կոփանյանների բանկային գրասենյակում և հեղինակի մոտ. Тифлисъ, Лабораторная, № 11: օտարաքաղաքացիք դիմում են վերջին հասցեով՝ С. П. Мануэльянцу.

Կինն է ամեն տեղ 2 բուրքի:

19—30

ՀԱՇՈՒԹԵԱՆ

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս Ի Ա Ռ Ե Ի Տ Ր Ա Կ Ա Ն Բ Ա Ն Կ Ա Յ Ի

g1-ն Մայիսի 1886

Պ Ա Հ Ա Ն Ջ Ք	Թիֆլիսում	Բաղուայ բաժն.	Ընդամենը	Պ Ա Ր Տ Ք	Թիֆլիսում	Բաղուայ բաժն.	Ընդամենը
1. Դրամարկի (առձեռն թղթադրամ).....	67,041—41	5,423—43	72,464—84	1. Հիմնական գրամադրու.	1,000,000 —	— —	1,000,000 —
2. Ընթացիկ հաշիւ Պետական Բանկ. բաժնում.	815,066—06	85,000 —	900,066—06	2. Պահաւոր գրամադրու.	145,031—46	— —	145,031—46
3. Զեղչում (Disconto) մուրհակաց երկու ստորագրութեամբ.	1,911,040—17	180,193—76	2,091,233—93	3. Արդիւք 1885 թ. ի պահաւոր.	131,233—08	— —	131,233—08
4. Զեղչումն տոկոսաբեր թղթերի, կարծնների և այլն.	7,443—20	325 —	7,768—20	4. Դրամական աւանդներ՝			
5. Փոխառութիւն գրաւականով՝				ա) Պայմանաժամով.	1,615,917 —	6,820 —	1,622,737 —
ա) Պետութիւնից ապահ. տոկոսաբ. թղթերի.	1,034,962—76	6,845 —	1,041,807—76	բ) Գահանջ.	335,890 —	12,650 —	348,540 —
բ) — — — — —	180,819 —	— —	180,819 —	գ) Ընթացիկ հաշուով հասարակ.	1,068,005—01	105,392—10	1,173,397—11
գ) — — — — —	14,840 —	— —	14,840 —	— — — — —	— —	52,772—31	52,772—31
6. Բանկայի պատկանելի տոկոսաբեր թղթեր	195,552—75	5,809—51	201,362—26	5. Թղթակցներ՝			
7. Ոսկի և արտասահմանի փոխանակադրեր. .	30,988—27	— —	30,988—27	ա) Նոյա հաշիւ (Loro).....	1,137,845—97	— —	1,137,845—97
8. Թղթակցներ՝				բ) Բանկայի հաշիւ (Nostro).....	1,235,967—81	— —	1,235,967—81
ա) Նոյա հաշիւ (Loro).....	1,133,032—27	— —	1,133,032—27	6. Բաժնի հաշիւը կենտրոնական վարչութեան հետ.	— —	419,165—86	419,165—86
բ) Բանկայի հաշիւ (Nostro).....	1,188,108—51	— —	1,188,108—51	կենտրոնական վարչութեան հաշիւը բաժնի հետ.	315,236—63	— —	315,236—63
9. Բաժնի հաշիւը կենտրոնական վարչութեան հետ.	419,139—91	— —	419,139—91	7. Բանկայի բաժնետոմսերու անվճար կրտսնների բաշխը 1882, 1883 և 1884 թ. .	575—60	— —	575—60
կենտրոնական վարչութեան հաշիւը բաժնի հետ.	— —	314,156—43	314,156—43	8. Չը վճարուած տոկոսներ, աւանդներ, ընթացիկ հաշիւներու և այլ գործողութեանց.	66,472—29	1,133—95	67,606—24
10. Բողոքուած մուրհակներ.	127,848—05	— —	127,848—05	9. Ստացուած տոկոսներ և յանձնարարականներ.	73,952—55	6,360—33	80,312—88
11. Պայմանաժամը անցուցուած փոխառութիւններ.	12,642 —	— —	12,642 —	10. Փոխանցիկ գումարներ.	35,991—13	131—44	36,122—86
12. Ընթացիկ ծախսեր.	14,009—36	3,196—73	17,206—09				
13. Կահարաւոր և սկզբնական ծախսեր.	4,074—98	3,262—47	7,337—45				
14. Զեղ ստացուելիք ծախսեր.	5,509—83	213—95	5,723—78				
Ը. Ա.	7,162,118—53	604,426—28	7,766,544—81	Ը. Ա.	7,162,118—53	604,426—28	7,766,544—81